

Hur blir vi tillsammans pedagogiskt skickligare?

Underlag för att leda workshopserie om pedagogisk skicklighet

Enligt högskoleförordningen ska alla som anställs som lektorer och professorer vid svenska lärosäten ha visat pedagogisk skicklighet. Vid Örebro universitet gäller det även adjunkter. Men vad är egentligen pedagogisk skicklighet? Det finns ingen överenskommen definition av det här begreppet på nationell nivå, och långt ifrån alla universitet och högskolor har själva ringat in vad pedagogisk skicklighet är. Örebro universitet är ett av de lärosäten som saknar en definition av begreppet.

Vad innebär det att vara pedagogiskt skicklig? Och hur kan vi tillsammans bli pedagogiskt skickligare? Det här underlaget erbjuder dig och din arbetsgrupp en form för att gemensamt reflektera kring och stärka er pedagogiska skicklighet. Genom en workshopserie har ni möjligheten att tillsammans utforska det här begreppet och fundera över hur ni som grupp kan utvecklas i ert lärarskap.

Upplägg

Workshopserien genomförs i grupp – ett lärarlag, ett programråd, en ämnesgrupp eller en enhet – och består av ett, två eller tre steg. Gruppens arbete med att tillsammans utveckla sin pedagogiska skicklighet leds av en kursansvarig, en programansvarig, en ämnessamordnare, en enhetschef eller någon annan pedagogisk ledare.

De tre stegen kan tas vid olika tidpunkter. En enkel modell för genomförande är att steg 1 och steg 2 sätts ihop till en workshop om 2x45 minuter som senare följs av ytterligare en workshop om 1x45 eller 2x45 minuter då gruppen tar steg 3. Om tiden är begränsad kan gruppen välja att endast fokusera på steg 1 eller steg 1 och steg 2. Det är viktigt att kollegial utveckling får stå i centrum, och det är därför helt avgörande att workshopparna har en betoning på dialog och samarbete.

Till workshopserien finns ett fördjupningsmaterial på Högskolepedagogiskt centrum's hemsida med texter och filmer om pedagogisk skicklighet. Skulle det vara så att steg 1 och steg 2 är åtskilda i tid kan det vara klokt att be deltagarna att ta del av fördjupningsmaterialet före steg 2. Om steg 1 och steg 2 genomförs vid en workshop om 2x45 minuter är det lämpligare att deltagarna fördjupar sig i materialet på hemsidan mellan steg 2 och steg 3.

Vad betyder pedagogisk skicklighet för oss?

Steg 1

I det första steget blir deltagarna medvetna om sin egen uppfattning om pedagogisk skicklighet, kan pröva den mot andras uppfattningar och komma överens om aspekter och dimensioner av pedagogisk skicklighet som är viktiga för dem alla och som de fortsatt vill arbeta med.

I det första steget (45 minuter) får gruppens deltagare fundera över vad pedagogisk skicklighet betyder för dem och försöka enas om några konkreta aspekter eller dimensioner av begreppet som de tycker ska utmärka gruppens pedagogiska verksamhet och därför vill arbeta vidare med.

- Börja det första steget med en introduktion av begreppet *pedagogisk skicklighet* och titta gärna tillsammans i gruppen på filmen *Vad betyder pedagogisk skicklighet för dig?*

Beräknad tidsåtgång: 10 minuter.

- Låt därefter gruppens deltagare enskilt komma fram till ett eller två ord som beskriver en pedagogiskt skicklig lärare och skapa av de här orden ett ordmoln. Deltagarna kan antingen skriva ned sina ord på post-it-lappar som de sedan sätter upp på en gemensam tavla eller skriva in sina ord i ett digitalt responsverktyg (som Mentimeter eller Wooclap) som genererar ett ordmoln.

Beräknad tidsåtgång: 10 minuter.

- Dela in deltagarna i par och låt paren ur ordmolnet välja två ord som de diskuterar innebörden av. De bör särskilt fundera över hur de här orden kan bli synliga i undervisningen. Tänkbara frågor att diskutera är:
 - Hur tar sig de valda orden uttryck i lärarens möte med studenterna? Hur får de genomslag i läraaktiviteter och examinationer?
 - Hur förhåller sig de valda orden till varandra? Är de svårförenliga, kompletterar eller rentav förstärker de varandra?

Beräknad tidsåtgång: 15 minuter.

- Avslutningsvis väljer gruppen som helhet ett eller flera ord som de gemensamt vill arbeta med framöver för att tillsammans bli pedagogiskt skickligare.

Beräknad tidsåtgång: 10 minuter.

I en undersökning från 2023 fick 72 lärare vid Örebro universitet välja ett ord som de menar fångar pedagogisk skicklighet. De vanligaste lärarkvaliteterna var engagerad, kunnig, lyhörd, kommunikativ, flexibel, strukturerad och reflekterad. Samma år lämnade studenterna vid Örebro universitet in 511 nomineringar till universitetets och studentkårens pedagogiska pris. De vanligaste lärarkvaliteterna i motiveringarna var engagerad, kunnig, lyhörd, hjälpsam, omtänksam, trevlig och personlig. Använd gärna de här orden som inspiration om gruppen har svårt att komma igång.

Hur blir vi som grupp pedagogiskt skickligare?

Steg 2

I det andra steget griper sig deltagarna an aspekter och dimensioner av pedagogisk skicklighet som de som grupp ser som viktiga och tar gemensamt fram aktiviteter som utvecklar den pedagogiska skickligheten i gruppen och på sikt kan ge effekt i den pedagogiska verksamheten.

I det andra steget (45 minuter) får gruppens deltagare tillsammans fördjupa sig i de valda orden och mer konkret ta fram förslag på hur de kan bli pedagogiskt skickligare som lärarlag, ämnesgrupp, programråd eller enhet. Det handlar alltså om att komma fram till en rad aktiviteter som kan genomföras för att stärka den pedagogiska skickligheten i gruppen – gärna utifrån de nya möjligheter och utmaningar som den egna utbildningen eller högre utbildning i allmänhet står inför (exempelvis en förändrad läskultur, en snabb utveckling av generativ AI, en ökad mångfald bland studenterna eller stramare ekonomiska ramar).

- Börja det andra steget med att lyfta fram de ord som gruppen har valt att fortsättningsvis arbeta med. Sätt gärna orden i relation till Örebro universitets pedagogiska grundsyn och gör en reflektion över hur orden förhåller sig till innehållet i grundsynen.

Beräknad tidsåtgång: 5 minuter.

- Låt därefter gruppens deltagare i mindre grupper diskutera hur de valda orden kan omsättas i aktiviteter som utvecklar den gemensamma pedagogiska skickligheten.

Om exempelvis kreativitet identifieras som en aspekt eller dimension som gruppen vill utveckla bör frågan *Hur blir vi mer kreativa?* besvaras med exempel på aktiviteter som drar nytta av de nya möjligheterna eller hanterar de nya utmaningarna – aktiviteter som ger effekt i undervisning och examination och stimulerar och stödjer studenternas lärande. Om i stället lyhördhet ses ett viktigt uttryck för pedagogisk skicklighet är det på frågan *Hur blir vi mer lyhörda?* som gruppen tillsammans ska söka svar.

Dokumentera gärna gruppdiskussionerna på rullbara whiteboards eller blädderblock om det är möjligt. Det ger deltagarna chansen att i en avslutning lättare ta del av de olika förslag på aktiviteter som framkommit under diskussionerna.

Beräknad tidsåtgång: 30 minuter.

- Avsluta det andra steget med att sammanfatta och komma överens om vilka aktiviteter som gruppen som helhet framöver tillsammans ska genomföra. Här kan förslagen på diskussionsgruppernas rullbara whiteboards och blädderblock vara till stor hjälp i att snabbt få en överblick över och nå en samsyn kring vad gruppen fortsättningsvis ska fokusera på.

Beräknad tidsåtgång: 10 minuter.

Tips på aktiviteter som möjliggör en kollegial utveckling av pedagogisk skicklighet är (1) att tillsammans genomlys varandras undervisning genom kollegial auskultation och handledning, (2) att tillsammans utforska nya läraaktiviteter och examinationsformer vid pedagogiska seminarier där forskning om studenters lärande diskuteras, (3) att tillsammans skapa undervisningsmaterial och i processen dela tankar och idéer och (4) att tillsammans undersöka sin undervisning och utveckla beprövad erfarenhet eller vetenskapligt grundad kunskap om studenternas lärande och hur de tar sig an sina studier.

Vad har vår ökade pedagogiska skicklighet lett till?

Steg 3

I det tredje steget följs aktiviteterna upp och gruppen kan utifrån det underlag som skapas komma överens om hur deltagarna fortsatt vill arbeta för att tillsammans bli pedagogiskt skickligare.

I det tredje steget (45 eller 90 minuter) sker en uppföljning av de konkreta aktiviteter som gjorts efter det andra steget. Följaktligen bör det gå en tid mellan steg 2 och steg 3, så att gruppen har möjlighet att arbeta med de aktiviteter som är tänkta att utveckla den pedagogiska skickligheten och ge effekt i den pedagogiska verksamheten. Om steg 3 genomförs på 45 minuter finns utrymme att utvärdera och reflektera över genomförda aktiviteter. Om steg 3 genomförs på 2x45 minuter finns även tid att gemensamt diskutera en vision eller en plan för fortsatt utveckling av lärarlagets, programrådets, ämnets eller enhetens pedagogiska skicklighet.

- Börja det tredje steget med att presentera de aktiviteter som har genomförts. Kursansvarig, programansvarig, ämnessamordnare, enhetschef eller annan pedagogisk ledare kan exempelvis ha skapat ett underlag utifrån genomförda aktiviteter som kan fungera som utgångspunkt för reflektion över och utvärdering av aktiviteterna.

Beräknad tidsåtgång: 10 minuter.

- Låt därefter gruppens deltagare i diskussionsgrupper resonera runt och reflektera över resultatet av de genomförda aktiviteterna. I vilken utsträckning har aktiviteterna bidragit till att deltagarna tillsammans blivit pedagogiskt skickligare? Hur märks en ökad pedagogisk skicklighet i mötet med studenter? Vilken effekt får den i undervisning och examination?

Dokumentera gärna gruppdiskussionerna på rullbara whiteboards eller blädderblock om det är möjligt. Det ger en bättre överblick över olika erfarenheter från de genomförda aktiviteterna.

Beräknad tidsåtgång: 30 minuter.

- Avsluta utvärderingen med att deltagarna får ta del av varandras erfarenheter. Här kan slutsatserna på diskussionsgruppernas rullbara whiteboards eller blädderblock vara till stor hjälp för deltagarna att snabbt få en bild av gruppens samlade upplevelser.

Beräknad tidsåtgång: 5 minuter.

Om steg 3 omfattar 90 minuter (2x45 minuter) fortsätter workshoppen med att gruppen gemensamt diskuterar en vision eller en plan för fortsatt utveckling av läroplanens, programrådets, ämnets eller enhetens pedagogiska skicklighet:

- Låt deltagarna tillsammans i diskussionsgrupper ta fram ett underlag för en vision eller en plan för fortsatt utveckling av gruppens pedagogiska skicklighet. Här är det viktigt att inte bara fokusera på vad gruppen ska uppnå utan också hur det fortsatta arbetet ska organiseras.

En annan möjlighet är att kursansvarig, programansvarig, ämnessamordnare eller enhetschef presenterar ett utkast till vision eller plan som lärarlaget, programrådet, ämnet eller enheten får diskutera och reagera på.

Beräknad tidsåtgång: 30 minuter.

- Avsluta steg 3 med att sammanfatta det hittills gjorda arbetet med visionen eller planen för fortsatt utveckling av gruppens pedagogiska skicklighet och formulera gärna konkreta mål och aktiviteter som framöver kan föras in i enhetens verksamhetsplan.

Beräknad tidsåtgång: 15 minuter.

I en undersökning från 2021 konstaterar Rachelle Esterhazy och hennes forskarkollegor vid Oslo universitet att en kollegial utveckling av pedagogisk skicklighet är beroende av kontextuella, relationella och individuella faktorer. Den kollegiala utvecklingen påverkas med andra ord av (1) organisationens tradition, klimat och ledarskap, (2) gruppens balans och trygghet och gruppmedlemmarnas respekt och förtroende för varandra och (3) gruppmedlemmarnas egen erfarenhet, utbildning och syn på undervisning och lärande. Det kan vara värt att ha i tankarna i arbetet med en vision eller en plan för fortsatt utveckling av gruppens pedagogiska skicklighet.

Tips på litteratur

Läs mer om förutsättningar för att kunna arbeta och utvecklas tillsammans pedagogiskt i Henric Bagerius & Petronella Ekström, "Tillsammans med andra: Att lära sig samarbeta i högskolepedagogisk utbildning", *Högre utbildning* 14:2 (2024):

<https://doi.org/10.23865/hu.v14.5968>

Läs mer om olika dimensioner av lärarskapet – den individuella, den kollegiala och den institutionella – i Klara Bolander Laksov & Max Scheja, *Akademiskt lärarskap* (SULF:s skriftserie XLII) (Stockholm 2020):

<https://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1502041&dswid=9257>

Läs mer om olika sätt för lärare att utvecklas i sin pedagogiska skicklighet i Esther E. van Dijk m.fl., "What Makes An Expert University Teacher? A Systematic Review and Synthesis of Frameworks for Teacher Expertise in Higher Education", *Educational Research Review* 31 (2020):

<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100365>

Läs mer om olika faktorer som påverkar den kollegiala utvecklingen av pedagogisk skicklighet i Rachelle Esterhazy m.fl., "Moving Beyond Peer Review of Teaching: A Conceptual Framework for Collegial Faculty Development", *Review of Educational Research* 91:2 (2021):

<https://doi.org/10.3102/0034654321990721>